

Dariusz Danel, dr hab.
Zakład Antropologii
Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej
im. Ludwika Hirszfelda
Polskiej Akademii Nauk

**Ocena osiągnięcia naukowego pt. „Uwarunkowania zmienności morfologicznej
wybranych cech czaszek *Homo sapiens*” oraz aktywności akademickiej dr Wioletty
Nowaczewskiej.**

Dane podstawowe

Po uzyskaniu tytułu licencjata oraz magistra, odpowiednio w roku 1996 oraz 1998, Pani doktor Wioletta Nowaczewska podjęła studia doktoranckie w Katedrze Antropologii na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego. Studia trwały 5 lat, zostały zwieńczone obroną pracy doktorskiej w 2003 roku i uzyskaniem tytułu doktora nauk biologicznych w zakresie biologii (antropologii). Tytuł pracy doktorskiej, wskazuje, że ówczesna doktorantka podjęła niezwykle ambitny, w biologii człowieka, temat związany z próbą odtworzenia filogenezy naszego gatunku. Niemal bezpośrednio po uzyskaniu tytułu doktora, Habilitantka rozpoczęła pracę w Katedrze Antropologii najpierw na stanowisku asystenta (2004), a następnie adiunkta (2005). Pracę tę kontynuuje do dziś (obecnie, po zmianie nazwy jednostki, w Zakładzie Biologii Człowieka, Uniwersytetu Wrocławskiego).

Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Osiągnięcie naukowe, stanowiące podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, zostało zatytułowane „Uwarunkowania zmienności morfologicznej wybranych cech czaszek *Homo sapiens*”. W skład osiągnięcia wchodzi cykl 7 wieloautorskich, anglojęzycznych, recenzowanych prac oryginalnych z okresu 14 lat z czego 6 zostało opublikowanych w periodykach indeksowanych w bazie Journal Citation Reports (JCR). Doktor Nowaczewska jest pierwszą autorką we wszystkich pracach, a w 6 z nich pełni jednocześnie funkcję autora korespondencyjnego. Świadczy to o dużym wkładzie Habilitantki w powstanie poszczególnych prac. Wniosek ten jest dodatkowo poparty wynikami analizy raportowanego wkładu w powstanie poszczególnych prac oraz oświadczeniami współautorów.

Średni deklarowany wkład dla całego działu wynosi niemal 74% co jest wartością znaczącą i zadowalającą.

Okres 14 lat w jakich powstało oceniane osiągnięcie naukowe, obejmuje rewolucyjne zmiany jakie nastąpiły na rynku publikacyjnym dotyczące przejścia z modelu zamkniętego na otwarty oraz dynamicznego wzrostu liczby czasopism (również o wątpliwej reputacji) publikujących w tzw. modelu otwartego dostępu (*open access*). Tym samym trudno jest porównywać relatywnie niskie parametry bibliometryczne klasycznych i respektowanych czasopism antropologicznych takich jak *American Journal of Physical Anthropology* czy *HOMO – Journal of Comparative Human Biology* z tytułami takimi jak *Biology*, którego wskaźniki oraz tzw. „zasięgi” są wysokie, ale reputacja samego wydawnictwa (MDPI) kwestionowana. W odniesieniu do recenzowanego osiągnięcia naukowego należy zaznaczyć, że wachlarz czasopism w zdecydowanej większości obejmuje tytuły „klasyczne” co mojej ocenie dobrze świadczy o przyjętej strategii publikacyjnej i oparciu się pokusie przedstawiania wyników swoich badań w czasopismach, których metody recenzenckie i wydawnicze są krytykowane. W powyższym ujęciu oraz biorąc pod uwagę relatywnie wąską specyfikę dziedziny, w której były realizowane badania, parametry bibliometryczne ocenianego osiągnięcia oceniam na zadowalające.

Ocena merytoryczna – analiza spójności oraz znaczenia naukowego osiągnięcia.

Wszystkie prace składające się na osiągnięcie naukowe zostały opublikowane w recenzowanych czasopismach naukowych. Sam fakt opublikowania prac świadczy o pozytywnych wynikach poszczególnych recenzji wydawniczych dokonanych przez niezależnych ekspertów. Celem niniejszej recenzji nie jest podważanie już raz wydanych opinii eksperckich, lecz ocena spójności integralności oraz znaczenia naukowego przedstawionego dzieła.

Wszystkie z przedstawionych prac skupiają się na testowaniu hipotez dotyczących uwarunkowań zmienności morfologicznych wybranych cech czaszki ludzkiej. Uwarunkowania rozpatrywane są w trzech kategoriach: strukturalnych (rozwojowych), biomechanicznych (związanych z dietą) i środowiskowych (wynikających z uwarunkowań klimatycznych – temperatury). Podejście takie świadczy o kompleksowym opracowaniu badanego zagadnienia. Ponadto zwraca uwagę syntetyczne podejście do wyboru badanych cech czaszek, które uwzględnia oddziaływania pomiędzy jej głównymi modułami: podstawą puszeki mózgowej, mózgo- i twarzoczaszką. W mojej ocenie świadczy to o przemyślanej strategii badawczej z uwzględnieniem jej wieloaspektowości i konsekwentnej realizacji obranego kierunku badań w kolejnych latach kariery badawczej.

Hipotezy stawiane w poszczególnych pracach są precyzyjne i dotyczą zarówno testowania koncepcji zaproponowanych przez innych autorów jak i swoich, autorskich. Ta druga grupa hipotez, wypracowana na podstawie dogłębnej analizy podejmowanego tematu,

jest szczególnym dowodem samodzielności naukowej i umiejętności przekraczania granic naukowych. Podejmowane badania nie opierają się jedynie na replikacji dotychczasowej wiedzy (co samo w sobie jest również cenne; np. porównanie modelu wielkości czaszkowo-twarzowej z modelem przestrzennym kształtowania się masywności kości czołowej), ale są innowacyjne zarówno w ujęciu merytorycznym (np. hipoteza morfologicznej adaptacji szerokości podstawy czaszki do warunków środowiskowych) jak i metodologicznym (np. autorskie skale, metody pomiarowe).

Inną cechą charakterystyczną przedstawionych prac jest próba wyjścia w realizowanych badaniach poza ramy lokalne - wewnątrzpokulacyjne. W poszczególnych pracach, badany materiał pochodzi z populacji z różnych lokalizacji geograficznych i z różnych kontynentów, a nawet obejmuje materiały kopalne. Przeprowadzenie badań na takim materiale, bez znacznego wsparcia finansowego (o czym raportuje Habilitantka) świadczy o zaradności autorki i zdolności przeprowadzenia ciekawych międzypokulacyjnych badań w warunkach ograniczonych zasobów pieniężnych. Niemniej jednak implikuje też pytanie, czy wsparcie badań, szczególnie zewnętrznymi, źródłami finansowania nie pozwoliłoby na ich rozszerzenie (np. geograficzne) a przez to na uzyskiwanie wyników i formułowanie wniosków o charakterze globalnym – międzypokulacyjnym (gatunkowym). Zwiększyłoby to jeszcze bardziej „wagę” uzyskiwanych wyników, które, co należy wyraźnie podkreślić, już teraz mają znacznie interdyscyplinarne, ważne zarówno dla osteoantropologii, ale również dla morfometrii współczesnych populacji człowieka, a w ujęciu ogólnym: dla medycyny ewolucyjnej, biologii ewolucyjnej czy nawet biologii i ekologii behawioralnej człowieka.

Reasumując, moja ocena dzieła jako całości jak i jego poszczególnych składowych jest pozytywna. Artykuły stanowią spójny tematycznie cykl prac i świadczą o konsekwentnej realizacji przyjętej strategii badawczej i ciągłym rozwoju naukowym dr Nowaczewskiej. Zastosowane metody są rzetelne a uzyskiwane wyniki oryginalne i wartościowe. Bez wątpienia mają one duże znaczenie dla osteoantropologii oraz innych dziedzin naukowych wymienionych powyżej. W mojej ocenie przedstawione osiągnięcie naukowe jest znaczącym wkładem w rozwój nauk biologicznych (jako dyscypliny) i spełnia wymagania stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowych

Przedstawione osiągnięcie dodatkowe, to dwie prace wieloautorskie, opublikowane w recenzowanych anglojęzycznych czasopismach naukowych. W obu pracach dr Nowaczewska pełni rolę głównego autora oraz autora korespondencyjnego. Jej wkład w powstanie prac jest znaczący a same publikacje są potwierdzeniem kompetencji w dziedzinie paleoantropologii - kompetencji rozwijanych konsekwentnie przez całą karierę naukową od czasów studiów licencjackich. Szczególnie w przypadku pierwszej pracy, na uwagę zasługuje znaczenie wyników, zarówno dla polskiego jak i międzynarodowego środowiska

naukowego. Uzyskane rezultaty potwierdzają bowiem, że neandertalczycy zamieszkiwali obszary współczesnej Polski. Przy tej okazji warto również zaznaczyć, że dr Nowaczewska jest współautorką przełomowej publikacji, w której po raz pierwszy dowiedziano obecności neandertalczyka w Polsce (praca wykazana w pozostałych osiągnięciach naukowych).

Pozostałe osiągnięcia naukowe, które nie zostały uwzględnione w głównym i dodatkowym osiągnięciu naukowym obejmują zbiór 29 publikacji naukowych, w tym 18 artykułów, z których 16 zostało opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora. Zasadniczą częścią tego zbioru jest 14 artykułów, które zostały opublikowane w czasopismach z listy JCR. Funkcje pełnione w sporej części tych publikacji (pierwszy/jedyny autor, autor korespondencyjny, autor tzw. starszy), wraz z dostarczonymi deklaracjami autorskimi, wskazują na duży wkład Habilitantki w powstanie poszczególnych pozycji. Przedstawione wskaźniki bibliometryczne w przypadku większości artykułów są solidne, a znaczna część prac jest często cytowanych przez innych autorów. Pozostałe 11 prac Habilitantki to publikacje w monografiach oraz książkach naukowych. Tu również, w poszczególnych pozycjach, dr Nowaczewska jest często głównym/jedynym autorem. Oceniając tę część dorobku, należy zaznaczyć, że jedna z publikacji to rozdział w anglojęzycznym podręczniku paleoantropologii wydanym przez Springer Nature.

Podsumowując: osiągnięcia naukowe, które nie zostały uwzględnione w głównym osiągnięciu naukowym, są znaczące zarówno, jeśli chodzi o ich liczbę jak również znaczenie merytoryczne. Stanowią one kolejne potwierdzenie dojrzałości naukowej dr Nowaczewskiej.

Ocena aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej jednostce naukowej.

Kariera naukowa habilitantki jest konsekwentnie rozwijana w tej samej jednostce naukowej – Zakładzie Antropologii (dawniej Katedrze) na Wydziale Nauk Biologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego. W ramach swojej aktywności akademickiej habilitantka odbyła 11 zagranicznych wyjazdów naukowych z czego 6 przed uzyskaniem tytułu doktora. Poszczególne wyjazdy były krótkie, lecz cechowały się dużą intensywnością związaną z prowadzeniem badań naukowych, promocją własnych wyników badań, rozwijaniem kompetencji badawczych oraz nawiązywaniem współpracy akademickiej. Wymiernymi efektami wyjazdów były wspólne publikacje naukowe. Mimo, że kariera Habilitantki i jej dorobek dowodzi, że zarówno krajowa jak i zagraniczna współpraca jest możliwa bez długotrwałych staży naukowych, to zachęcałbym, aby w przyszłości, w miarę możliwości, rozwinąć obszar mobilności akademickiej.

Ocena osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzujących naukę.

Jako nauczyciel akademicki dr Nowaczewska prowadziła ćwiczenia oraz wykłady z rozmaitych tematów. Wśród wykładanych przedmiotów były zarówno te bezpośrednio związane z zainteresowaniami naukowymi Habilitantki oraz inne, wykraczające poza obramą specjalizację akademicką. Była opiekunką 43 prac licencjackich oraz 34 prac magisterskich. Powyższe informacje pozwalają stwierdzić, że doświadczenie dydaktyczne dr Nowaczewskiej jest wyróżniające się oraz, że aktywnie angażuje się w proces międzypokoleniowego transferu wiedzy poprzez kształcenie kolejnych roczników studentów. Jestem przekonany, że uzyskanie następnego w hierarchii stopnia naukowego przyniesie Habilitantce możliwość rozszerzenia działalności mentorskiej na doktorantów.

Uznanie wzbudza również działalność związana z rozpowszechnianiem wyników badań naukowych oraz z popularyzującą nauki. Doktor Nowaczewska była autorem lub współautorem kilkudziesięciu doniesień konferencyjnych (w tym 17 wygłoszonych referatów) prezentowanych na konferencjach krajowych oraz zagranicznych. Ponadto była aktywną uczestniczką wydarzeń organizowanych w ramach Dolnośląskiego Festiwalu Nauki, Dni Darwina oraz szeregu innych projektów popularyzujących wiedzę. W sumie brała udział w niemal 30 wydarzeniach, w ramach których organizowała pokazy oraz wygłaszała wykłady. Dodatkowo, 11 razy wygłosiła wykłady na zaproszenie różnych organizacji naukowych, społecznych oraz studenckich. Dorobek popularyzatorski uzupełnia 6 publikacji popularno-naukowych oraz szereg wystąpień radiowo telewizyjnych (w tym wywiady dla: Newsweek Polska oraz PAP Nauka w Polsce). Podsumowując: aktywności promujące naukę i upowszechniające wiedzę zasługują na wysokie oceny

Oprócz aktywności naukowo-badawczej, dydaktycznej i popularyzatorskiej Habilitantka angażuje się również w działania organizacyjne. Brała udział w przygotowaniu wielu konferencji naukowych, jest opiekunką studenckiego koła naukowego, pełni istotne funkcje w towarzystwach naukowych oraz angażuje się w działania organizacyjne związane z funkcjonowaniem Uniwersytetu, na którym pracuje. Jest członkiem 4 towarzystw naukowych. Była redaktorką i recenzentką szeregu publikacji naukowych (w tym anglojęzycznych) oraz recenzentką jednego wniosku wewnętrznego o finansowanie badań (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu). Badaczka realizowała również dwa wewnętrzne projekty naukowe oraz podjęła starania o pozyskanie z Narodowego Centrum Nauki funduszy zewnętrznych na finansowanie badań. Ostatecznie wnioski te nie uzyskały dofinansowania. Wszystkie działania wymienione powyżej, uzyskują moją pozytywną ocenę. Są one istotnym elementem całej aktywności akademickiej Habilitantki. Co ważne, aktywność ta zdobyła szersze uznanie i została nagrodzona szeregiem nagród.

Wniosek końcowy.

Podsumowując całokształt kariery akademickiej dr Wioletty Nowaczewskiej, nie ulega wątpliwości, że Habilitantka jest dojrzałą badaczką, ekspertką w swojej dziedzinie, z bogatym doświadczeniem naukowym i dydaktycznym oraz ze sprecyzowanymi zainteresowaniami badawczymi. Wyniki przedstawionego głównego osiągnięcia naukowego, ale również osiągnięcia dodatkowego oraz sporej części pozostałego dorobku, bez wątpienia poszerzają stan wiedzy w dziedzinie osteoantropologii, a w szerszym ujęciu poszerzają wiedzę na temat biologii człowieka. Oceniam je pozytywnie i bardzo wysoko. Inne aktywności wykazane przez dr Nowaczewską, a przeanalizowane powyżej, również oceniam pozytywnie. Tym samym, w świetle Ustawy z dnia 20 lipca 2018 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r., poz. 742, ze zm.) wyrażam przekonanie, że osiągnięcie naukowe oraz aktywność naukowa dr Nowaczewskiej spełniają wymagania stawiane osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk ścisłych i przyrodniczych w dyscyplinie nauki biologiczne. Tym samym wnioskuję do Komisji Habilitacyjnej o dopuszczenie doktor Wioletty Nowaczewskiej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

20/06/2024

Dr Marek Dąb